

Глуханюк В.М., м. Вінниця
e-mail: vitalijgluhanuk5@gmail.com

Заболотна К.С., м. Вінниця
e-mail: katazabolotna151@gmail.com

Технологічна культура в перетворювальній діяльності людини

Анотація. У статті досліджується місце технологічної культури в перетворювальній діяльності людини, розкриваються основні підходи до визначення поняття «технологічна культура», розкривається структура, функції технологічної культури та її значення для розвитку творчих здібностей. Складником технологічної культури є технологічне мислення і здатність до перетворювальної діяльності.

Ключові слова: технологічна культура, технологічне мислення, творча діяльність, технологічні процеси, професійне самовизначення.

Annotation. The article examines the place of technological culture in the transformative activity of a person, reveals the main approaches to defining the concept of «technological culture», reveals the structure and functions of technological culture and proves its importance for the development of creative abilities. A component of technological culture is technological thinking and the ability for transformative activity.

Keywords: technological culture, technological thinking, creative activity, technological processes, professional self-determination.

Сучасна молода людина, що живе в інформаційно і технологічно насиченому світі, повинна засвоїти основи технологічної культури, щоб підготуватися до успішної перетворювальної діяльності. Технологічна культура – важлива галузь загальної культури людства, що на кожному історичному етапі його розвитку віддзеркалює мету, характер і рівень перетворювальної природовідповідної творчої діяльності людей, яка здійснюється з урахуванням досягнень науки і техніки, етики виробничих відносин.

Сучасні вчені по-різному визначають технологічну культуру. Деякі вважають, що загальна технологічна культура – це сукупність загальних способів науково-виробничої діяльності, яка сьогодні є основою загальної трудової культури людини. Визначаючи це поняття, дослідники розкривають лише один аспект технологічної культури – перетворювальну діяльність людини, чого в наш час недостатньо для технологічної підготовки учнів [1].

Окреслюючи загальне поняття, під технологічною культурою розуміємо рівень розвитку перетворювальної діяльності людини, виражений у сукупності досягнутих технологій матеріального і духовного виробництва, що дозволяє людині ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах на основі гармонійної взаємодії з природою, суспільством і технологічним середовищем. Технологічна культура впливає на всі складники життя людини і суспільства. Вона формує технологічний світогляд, підґрунтям якого є система технологічних поглядів на природу, суспільство і людину. Складником цієї культури є технологічне мислення і здатність до перетворювальної діяльності.

Основу визначення технології, як і культури, становить творча діяльність людини, а отже, і сама людина, суб'єкт цієї діяльності. Технологія моделює характер і спосіб перебігу людської праці, її здатності і можливості у формуванні дійсності, тому вона, як практико-перетворювальна діяльність, є своєрідним способом самоствердження людини у світі природи на основі праці та пізнання й, водночас, виявом у цьому процесі людських здібностей і творчих обдарувань. Незважаючи на різноманітність видів культури, на кожному етапі розвитку суспільства панувала універсальна культура. Історично склалося чотири типи універсальних культур: міфологічна, космологічна, антропологічна і технологічна [4].

Міфологічна культура властива прадавнім цивілізаціям, які пояснювали явища природи, спираючись на безпосередні спостереження. Люди користувалися натуральними продуктами і матеріалами. Провідним мотивом цієї культури є наявність якихось прихованих таємних сил, властивих усім об'єктам навколишньої дійсності.

Космологічну культуру сформовано на основі вчення про астрономічні закономірності Всесвіту як єдиного цілого. Люди цієї культури, які жили в середні віки, уважали, що в усякому явищі виявляється дія сил природи відповідно до властивих їм закономірностей. Це продовження міфологічної культури на більш високому рівні, проте також не доступне розумінню людини.

Антропологічна культура характерна для розвиненої цивілізації, оскільки люди цієї культури досягали суті явищ і закономірностей навколишнього світу зі спостережень і свого досвіду. Світ людини поступово ставав центром її уваги і досягнень. Розширилося пізнання людини про навколишнє середовище, почали формуватися наукові напрями, посилювалося втручання людини в природні процеси.

Технологічна культура стала формуватися як результат сучасних науково-технічних і соціально-економічних досягнень. Для початкового етапу розвитку цієї культури характерне інтенсивне втручання людини в перебіг природних процесів: поворот течії річок, меліорація земель, генна інженерія, освоєння космосу та інші. Використовуючи новітні технічні системи, людина стала по-варварськи виснажувати ресурси природи, що спричинило порушення природної рівноваги. При цьому не треба забувати, що сьогодні повною мірою не вивчено вплив сучасних технологічних засобів (комп'ютерів, промислових роботів, керованих біологічних реакцій) на ще не відомі людям сили природи.

Зазначимо, що під технологічною культурою слід розуміти таку перетворювальну діяльність людей у матеріальній та духовній сферах виробництва, за якої найважливішим критерієм оцінки є застосування нових технологій і технологічних процесів, їхня здатність забезпечувати гармонійну взаємодію людини, природи і технологічного середовища.

Справді, підґрунтям технологічної культури є перетворювальна діяльність людини, у якій виявляються її знання, уміння й творчі здібності. Перетворювальна діяльність спостерігається в усіх сферах людського життя – від промисловості й сільського господарства до медицини й педагогіки. Сучасному суспільству потрібні не просто виконавці, а творці. Для організації перетворювальної діяльності потрібно вчитися, це пояснюється двома причинами. По-перше, діяльність повинна бути ефективною і здійснюватися на науковій основі з використанням новітніх технологій. По-друге, перетворювальна діяльність повинна бути безпечною для самої людини, суспільства загалом і природи.

На думку Г. Тарасенко [3], під технологічною культурою слід розуміти формування й здійснення відносин як специфічно людської зміни об'єктивної реальності, тобто ті відносини, які є виключно людським надбанням і через які розкриваються всі інші відносини: гносеологічні, технологічні, управлінські тощо.

Технологічна культура – це галузь культури людини, що передбачає оволодіння сучасними виробничими та інформаційними технологіями, досягнення високого рівня функціональної та професійної компетентності, що дозволяє застосовувати на практиці потрібні методи й способи створення матеріальних та інтелектуальних цінностей. В її змісті передбачено спрямованість особистості на якісне виконання трудових завдань, у характері якої сформовано комплекс особистісних якостей за ціннісним ставленням до праці: морально-етичних (відповідальне ставлення до праці, організованість, дисциплінованість тощо); емоційно-діяльних (трудова активність, умотивованість); технологічних (трудова вмілість, володіння технікою виконання роботи, способами і методами виконання).

На нашу думку, з усіх запропонованих найбільш слушним є визначення: технологічна

культура – культура перетворювальної, творчої природовідповідної (екологічно виправдані) діяльності, об'єднує знання, уміння й навички емоційно-морального ставлення до цього виду діяльності і готовність діяти з урахуванням відповідальності за свої дії. За цим визначенням, у технологічній культурі слід виокремлювати десять компонентів:

- культура праці передбачає планування й організацію трудового процесу,
- оптимальний вибір інструментів та обладнання, організацію робочого місця, забезпечення безпеки праці, технологічної та трудової дисципліни, контроль якості продукції;
- графічна культура – це знання, уміння й готовність використовувати графічні, зокрема й креслярські засоби для забезпечення технологічного процесу;
- культура дизайну – знання, уміння й готовність використовувати принципи ергономіки, естетики, дизайну, художньої обробки матеріалів для забезпечення конкурентоспроможності продукції;
- інформаційна культура – знання, уміння й готовність використовувати принципи збору, зберігання, обробки та використання інформації з різноманітних джерел;
- підприємницька культура – знання, уміння й готовність аналізувати потреби людей, організувати й управляти невеликим колективом для забезпечення цих потреб, рекламувати свою продукцію;
- культура людських відносин – знання, уміння й готовність здійснювати доброзичливу взаємодію з людьми, як на виробництві, так і в сім'ї;
- екологічна культура охоплює екологічні знання, розуміння того, що природа є джерелом життя і краси, зацікавленість в природоохоронній діяльності, грамотне її здійснення, здатність узгоджувати будь-який вид діяльності зі збереженням навколишнього середовища і здоров'я людини;
- культура будинку – знання, уміння створення і прикраси будинку, забезпечення сімейного затишку, здорового способу життя та продуманого ведення домашнього господарства в процесі виконання спеціальних функцій сім'янина;
- культура споживача – знання, уміння й готовність продуманої поведінки на ринку товарів і послуг, виконання соціальних функцій споживача;
- проектна культура – знання, уміння й готовність визначення потреб і можливостей діяльності під час виконання проекту: збір, аналіз і використання корисної інформації, формування ідей виконання, вибір оптимальної ідеї, дослідження цієї ідеї, планування, організація й виконання роботи з реалізації, зокрема й засвоєння додаткових знань і вмінь, оцінка проекту та його презентація [2].

Технологічна освіта складається з:

- технологічних знань – це технологічні поняття, способи, засоби й шляхи перетворювальної діяльності, уявлення про техніку і технології, про зв'язок і взаєморозвиток технологічної та природно-гуманітарної галузей знань, економічні та екологічні аспекти технології, показники готовності до успішної професійної діяльності;
- технологічних умінь – оволодіння способами перетворювальної діяльності на основі набутих технологічних знань;
- технологічно важливих якостей особистості – це особистісні властивості, можливості людини, потрібні для оволодіння перетворювальною діяльністю: свідоме професійне самовизначення, працьовитість, підприємливість, комунікабельність, гнучкість мислення, висока відповідальність і дисциплінованість, самостійність і здатність творчо розв'язувати технологічні завдання, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення [5].

У сучасному виробництві швидко змінюються технології виробництва (у розвинутих країнах це відбувається кожні два-три роки), тому людині необхідно постійно підвищувати свою загальну й технологічну підготовку.

На нашу думку, технологічна культура – це якість людини, яка динамічно розвивається і характеризується системою мотивів і цінностей, системою наукових і технологічних знань, умінь і навичок, важливих для здійснення перетворювальної діяльності, а також досвіду із залучення до цієї діяльності.

Розгляд культури, як специфічно характерного для людей способу діяльності і представленого в різних продуктах результату цієї діяльності, дозволяє зробити висновок про те, що перетворювальна діяльність людини є складником її загальної культури, технологічним змістом культури.

Вияв різних людських якостей, здатних перетворювати навколишнє середовище, покращувати навколишній світ, – це і є культури, які об'єдналися в поняття «технологічна культура».

Список використаних джерел:

1. Глуханюк В.М., Шимкова І.В. Формування екологічно-технологічної компетентності учнів засобами проблемного навчання та дидактичних ігор в позаурочний час. *Філософія культурно–мистецької освіти*: матеріали всеукр. наук. конф. Київ, 2022. С. 54-57.
2. Коломієць А.М. Теоретичні і методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. К., 2008. 42 с.
3. Тарасенко Г.С. Взаємозв'язок естетичної та екологічної підготовки вчителя в системі професійної освіти: монографія. Черкаси: Вертикаль, 2006. 308 с.
4. Терещук А.І. Теорія і методика технологічної підготовки учнів старшої загальноосвітньої школи: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Умань, 2013. 519 с.
5. Ящук С.М. Формування основ технологічної культури учнів під час проектування і виготовлення об'єктів праці. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: зб. наук. пр. УДПУ. К.: Міленіум, 2005. С. 49-56.